Uudenmaan liitto

Lausunto

12.04.2022 68/03.00.00/2022

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. **Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:**
    - **alueellisia rajauksia,**
    - **hehtaariperusteinen varausmaksu**
    - **varausajan lyhentäminen**
    - **varauspäätöksen sisällön tarkentaminen**
    - **varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.**

- **Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?**

-

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Keskeisten lakien rajat eivät ole selvät. Kaivoslakiin on selkeämmin kirjattava, mitä muiden lakien velvoitteita hakijan on otettava huomioon varauksia, malminetsintä- tai kaivos- ja kullanhuuhdontalupia haettaessa tai tällaisen toiminnan aloittamista suunniteltaessa. Myös lakien väliset suhteet ovat epäselvät. Kaivoslakipykäliin tulisi lisätä enemmän viitteitä muuhun lainsäädäntöön.

Kaivoslakiluonnoksessa ei yksiselitteisesti esitetä kiellettäväksi malminetsintää ja kaivosvarauksia luonnonsuojelualueilla ja muilla arvokkailla luonnonalueilla.

Tässä on perusteluna se, että asia kuuluu luonnonsuojelulakiin. Uutta luonnonsuojelulakiehdotusta ei kuitenkaan ole vielä hyväksytty, joten tässä vaiheessa ei voida tietää, tuleeko kaivostoiminnan harjoittaminen kansallispuistoissa sallituksi vai kielletyksi luonnonsuojelulaissa.

Uudellamaalla Helsingin seudun viherkehään kuuluvilla luontoalueilla on erityistä merkitystä luonnon monimuotoisuudelle ja kaupunkiseudun toimivuudelle monentyyppisten luontohyötyjen, kuntalaisten sekä myös matkailuelinkeinojen näkökulmasta. Malminetsinnän rajoittaminen kansallispuistoissa, luonnonsuojelualueilla ja Natura-alueilla tukisi viherrakenteen ekosysteemien ja niiden tuottamien hyötyjen ylläpitoa myös tulevaisuudessa.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

-

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Uudenmaan alueella on niin paljon muuta toimintaa sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti turvattavia erilaisia arvokohteita, että mahdollisen kaivostoiminnan sovittaminen yhteen näiden kanssa vaatii joka tapauksessa erityisen huolellista kaikkien vaikutusten ja yhteisvaikutusten (ympäristölliset, liikenteelliset ym.) huomioon ottamista, todennäköisesti useamman kuin yhden kunnan kaavoituksen kautta. Maakuntakaavan rooli kaivostoiminnan yhteensovittamisessa muun alueidenkäytön kanssa on tällöin keskeinen. Maakuntaliiton ja tarvittaessa maakuntakaavoituksen tulee voida toimia tukena kunnille kaivostoiminnan sijoittumisen suunnittelussa.

Uudellamaalla on kaivostoiminnan joustavia edellytyksiä keskeisempää varmistaa ennakoitavuutta mm. pääkaupungin ja sen ympäristön yhdyskuntarakenteen, infrastruktuurin ja eri elinkeinotoimintojen suunnitteluun. Siksi Uudenmaan liitto lausuu, että muihin merkittävästi yleiseen etuun kytkeytyviin toimintoihin mahdollisesti kohdistuvia, mahdollisesti huomattavia vaikutuksia aiheuttavan kaivostoiminnan sijainti tulee suunnitella kaavoituksen kautta. Tämä mahdollistaa lisää päätösvaltaa kunnille sekä osallistumisen mahdollisuuksia kuntalaisille.

Lakiesityksen mukaan kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä on kunnan hyväksymä kaava. Kaivostoiminnan perustuminen oikeusvaikutteiseen asema- tai yleiskaavaan parantaisi kuntien mahdollisuuksia oman alueensa suunnittelussa ja lisäisi paikallista vaikuttamismahdollisuutta, vaikkakin kaivosten kannalta sijoittumisen ennakoiminen voi olla vaikeampaa. Kuntakaavojen sisältö-selvitys- ja vaikutustenarviointivaatimukset ovat yleispiirteistä maakuntakaavaa tiukemmat, jolloin kuntakaavoituksen yhteydessä voidaan asiaa tarkastella yksityiskohtaisemmin ja eri intressit huomioiden. Ylikunnallisten kysymysten ja yhteyksien (tie-, sähkölinja- jne) varmistamiseksi kaivoksia koskevat kuntakaavat tulee tehdä tiiviissä yhteistyössä maakuntakaavoituksen kanssa.

Uudenmaan liiton mielestä kunnalla tulee olla mahdollisuus edellyttää kaavoituksesta aiheutuvien laatimiskustannusten perimistä hankkeen toteuttajalta (kuten tuulivoimakaavoituksen tapauksessa). Kunnalle ei pitäisi tulla kaavoituksen muiden vaatimusten lisäksi tehtävää työtä ja lisäkustannuksia. Suhde maankäyttö- ja rakennuslakiin on tältä osin selvennettävä.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussääntelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Lain uudistuksessa tulee taata niin selkeät ja kattavat vakuudet mahdollisten riskinä olevien, myös etukäteen tunnistamattomien tai ajan kuluessa kasautuvien ympäristöhaittojen käsittelyyn, että toiminnasta ei seuraa huomattavia haittoja ympäristölle ja alueen muille elinkeinoille tai asutukselle. Riskinanalyysit tulee tehdä myös turvallisuuspoliittisista näkökulmista.

6. **Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?**
    - **ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan**
    - **ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden**

-

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Osallisten tiedonsaantia ja mielipiteiden huomioon ottamista lisäävät muutokset ovat tärkeitä ja parantavat kaivostoiminnan hyväksyttävyyttä.

Kaivoslain ja ympäristönsuojelulain mukaisia lupamenettelyitä on tarpeen yhtenäistää ja kehittää. Ympäristöllisten lupamenettelyjen yhteensovittaminen perustuu vielä vapaaehtoisuuteen. Asian kehittämistä tulee edelleen jatkaa.

Muotoilu on syytä tarkistaa kohdassa 52 § 3 momentti: ”9) puuston, muun kasvillisuuden säilyttämisestä…”, koska kohta on epäselvä puuston osalta.

Salmi Petra
Uudenmaan liitto - maakuntajohtaja Ossi Savolainen